

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ДО ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАСОБІВ

Л.Г. Гаврілова

Стаття присвячена проблемам впровадження комп'ютерних, зокрема, мультимедійних технологій у систему вищої музично-педагогічної освіти. На основі вивчення наявних мультимедійних навчальних засобів з музичного мистецтва, аналізу їх структурно-змістового контенту, автор пропонує власну класифікацію цих засобів, критеріальними ознаками якої стають змістове наповнення й функціональне призначення. Виокремлено шість груп мультимедійних навчальних засобів з музичного мистецтва: електронні підручники й посібники, електронні навчально-методичні комплекси, інформаційно-довідкові мультимедійні видання, тренажери музичного слуху та школи гри на музичних інструментах, дитячі ігрові навчально-розвивальні засоби, тестові програми контролю знань і умінь з використанням мультимедіа. Наведені приклади сучасних мультимедійних засобів кожної групи, які доцільно застосовувати в системі вищої музично-педагогічної освіти, насамперед, у вивченні професійно зорієнтованих музично-історичних, музично-теоретичних та методичних дисциплін.

Ключові слова: вища музично-педагогічна освіта, мультимедійні технології, мультимедійні навчальні засоби з музичного мистецтва, майбутні вчителі музики у початковій школі.

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Л.Г. Гаврилова

Статья посвящена проблемам внедрения мультимедийных технологий в систему высшего музыкально-педагогического образования. На основе изучения имеющихся мультимедийных учебных средств по музыкальному искусству, анализа их контента, автор предлагает собственную классификацию средств мультимедиа, критерияльными признаками которой являются содержание и функциональное назначение. Выделены шесть групп учебных мультимедийных средств по музыкальному искусству: электронные учебники и пособия, электронные учебно-методические комплексы, информационно-справочные мультимедийные издания, тренажеры музыкального слуха и школы игры на музыкальных инструментах, детские игровые учебно-развивающие средства, тестовые программы контроля знаний и умений с использованием мультимедиа. Приведены примеры современных мультимедийных средств каждой группы, которые целесообразно применять в системе высшего музыкально-педагогического образования, прежде всего в изучении профессионально ориентированных музыкально-исторических, музыкально-теоретических и методических дисциплин.

Ключевые слова: высшее музыкально-педагогическое образование, мультимедийные технологии, мультимедийные учебные средства по музыкальному искусству, будущие учителя музыки в начальной школе.

TRAINING FUTURE MUSIC PRIMARY SCHOOL TEACHERS TO USE MULTIMEDIA TEACHING TOOLS

L.G. GavriloVA

The article focuses on the problem raised by implementation of multimedia computer technologies to the system of musical and pedagogical higher education. Survey of existing multimedia music learning tools and analysis of their structure and content formed the basis for original classification of these tools according to the characteristics of their content and functions. This classification differentiates six groups of multimedia tools: e-learning textbooks and manuals, e-learning complexes, multimedia glossaries, music audition trainers, online music schools, learning and developing games for children, multimedia test and assessment programs of domestic and foreign authors. Introduction to multimedia training of future music teachers in primary school demonstrates in practice the new forms of interaction: a new model of lecture of the musical and historical disciplines with the presentation and discussion around key issues; a new forms of communication with students (forum, chat, Web Quest, e-mail-correspondence, communication in Skype); a new forms of creative tasks for further independent work; online-control of musical and historical knowledge of students (testing and musical quiz).

The introduction of multimedia technology in the professional development of future teachers of music shows the formation of new educational space – information and communication educational environment.

Keywords: musical and pedagogical higher education, multimedia technologies, multimedia e-learning facilities on music, future primary school music teachers.

Постановка проблеми та її актуальність. Процес інформатизації освіти, який в останні роки набуває все більшого значення, охоплює усі навчальні ланки – від дошкільного розвитку дитини до вищої школи. Професійний розвиток майбутніх фахівців вимагає активного залучення комп'ютерних технологій, оскільки вони стають невід'ємним компонентом професійної компетентності майбутніх

учителів. Сучасний педагог має володіти усім арсеналом новітніх навчальних засобів, вміти створювати необхідний ІКТ-супровід уроків, використовуючи різноманітний мультимедійний контент.

Науковці, які вивчають особливості інформатизації навчального процесу, комп'ютеризації освітніх закладів, розроблення електронних педагогічних ресурсів, відзначають істотне оновлення освіти шляхом упровадження інформаційно-комунікаційних технологій та засвідчують утворення нового освітнього феномену, що визначається як "інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище" (О. Співаковський, Л. Петухова, В. Коткова) "інформаційно-освітнє середовище" (Л. Панченко), "єдиний інформаційний освітній простір" (О. Могилев, Т. Яшина) тощо.

Аналіз наукових праць, присвячених проблемі. Численні науково-педагогічні розвідки вітчизняних і зарубіжних учених (Н. Белявіної, Н. Білоусової, А. Бондаренко, Л. Варнавської, І. Гайденка, І. Горбунової, М. Дядченко, І. Заболотської, Л. Зарі, А. Камериса, І. Красильникова, О. Красноскулова, В. Луценка, Н. Новікової, О. Піксаєвої, С. Полозова, О. Рибнікова, Г. Тарасової, А. Харуто, О. Чайковської, Дж. Арвейлера (J. Arveiller), Р. Ешлі (R. Ashley), Дж. Орфена (J. Orthen) та ін.) наголошують на необхідності введення інформаційно-комунікаційних технологій у музичне навчання задля його перетворення на високохудожній і високотехнологічний процес. Усі дослідники одноставно відзначають підвищення ефективності музично-педагогічного процесу завдяки застосуванню педагогічних комп'ютерних технологій.

Аналіз теоретико-методичних досліджень та практики застосування засобів мультимедіа у професійному розвитку майбутніх учителів музики доводить, що у системі сучасної музично-педагогічної освіти існує кілька напрямів, як-от:

створення електронних педагогічних ресурсів, що призводить до підвищення якості навчання музики (Н. Белявіна, І. Горбунова, І. Заболотська, І. Красильників, А. Марков, С. Полозов, Л. Робустова, Г. Тараєва, О. Чайковська та ін.);

розроблення апаратного і програмного забезпечення для музичної освіти (Ю. Петелин, Р. Петелин, І. Шабунова, О. Красноскулов, С. Чельдієв та ін.);

вивчення психологічних аспектів використання комп'ютерних технологій у музичній освіті (О. Гейн, В. Мазепус, В. Цеханський та ін.);

використання комп'ютера як нового музичного інструменту у композиторській, звукорежисерській, аранжувальній практиці, що значно розширює горизонти музичної творчості у діяльності музиканта-педагога (І. Горбунова, І. Гайденко, Ю. Петелин);

розроблення спецкурсів відповідного змісту: "Мультимедійні технології в музичній освіті" (Л. Гаврілова), "Інформаційно-комп'ютерні технології в мистецькій освіті" (Ю. Олійник), "Музична інформатика", "Комп'ютерне аранжування" (О. Барницька) та ін.

Відзначимо значущість першого із означених напрямів, оскільки перспективи розвитку вітчизняної музично-педагогічної вищої освіти ми вбачаємо передусім в оновленні навчальних засобів, створенні нових підручників, посібників, інформаційно-довідкових видань з використанням комп'ютерних технологій, зокрема засобів мультимедіа.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Спробуємо на основі вивчення наявних мультимедійних засобів з музичного мистецтва, аналізу їх структурно-змістового контенту надати класифікацію МНЗ та запропонувати для використання в системі вищої музично-педагогічної освіти, зокрема у вивченні професійно зорієнтованих музично-історичних, музично-теоретичних та методичних дисциплін, що й становитиме **мету даної статті**.

Виклад основного матеріалу. Мультимедійні засоби навчання (МНЗ) з музичного мистецтва ми визначаємо як сучасні засоби навчального призначення, створені на основі технології мультимедіа для підвищення ефективності музично-педагогічного процесу [1]. Численні МНЗ, які використовуються у музичній освіті, можна класифікувати за різними ознаками. Насамперед, їх класифікацію можна зробити на основі видів музичної діяльності, до яких, як відомо, відносять музичне виконавство (вокально-хоровий, сольний спів, музикування на інструментах), слухання музики, музичну творчість, набуття історико-теоретичних музичних знань тощо. Цей класифікаційний підхід утворює такі групи мультимедійних навчальних засобів з музичного мистецтва:

для набуття й закріплення теоретичних знань – електронні підручники, програмні педагогічні засоби, відповідні розділи яких пояснюють музичні терміни, елементи музичної грамоти і теорії музики, а тестові завдання закріплюють знання нот, інтервалів, акордів тощо;

для набуття й закріплення знань у галузі музичної літератури (історії музики у виші) – мультимедійні музичні енциклопедії, ілюстровані довідники з аудіо- та відеофайлами музичних творів, біографіями композиторів і музикантів, тестові програми у вигляді музичної вікторини для перевірки знань музики на слух;

для відпрацювання навичок гри на музичному інструменті, у тому числі синтезаторі – відповідні

Матеріали Шостої Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів «Слов'янське музичне мистецтво у контексті європейської культури» 25-26 листопада 2015 року

комп'ютерні музичні навчальні програми для оволодіння грою на фортепіано, гітарі, музичному комп'ютері тощо;

для розвитку музичного слуху – програми-тренажери, що містять різновиди слухового диктанту, дозволяють тренуватися у визначенні нот, інтервалів, акордів, ладів, а також програми для контролю чистоти вокальної інтонації;

для розвитку музично-творчих здібностей – комп'ютерні програми для розвитку навичок композиції та аранжування.

Цей підхід до класифікації музичних електронних навчальних засобів наближається до наукового пошуку І. Горбунової, яка диференціює комп'ютерні музичні навчаючі системи з боку практичних функцій: засоби, що інформують (комп'ютер виступає джерелом інформації), формують (комп'ютер формує автоматичні дії учнів) та розвивають (за допомогою мультимедійних засобів відбувається удосконалення здібностей учнів) [2].

Д. Чураков, що вивчає закономірності використання музично-комп'ютерних технологій для розвитку креативності майбутніх музикантів і розділяє підхід І. Горбунової до класифікації музичних електронних навчальних засобів, вказує, що серед багатьох музичних комп'ютерних програм, які орієнтовані на різні види діяльності, найбільшу групу за кількістю, різноманіттям і популярністю у музикантів складають програми для музичної творчості – створення і аранжування творів. Власне освітні програми складають лише невелику частку [3].

Хотілося б додати до типології мультимедійних мистецьких ресурсів і своєрідний культурологічний підхід російської дослідниці Т. Суминої до класифікації засобів “артосфери” – “інформаційних ресурсів” художньої культури, у тому числі музичного мистецтва, у якій основним критерієм стають інформаційні одиниці творчого процесу митця (як на традиційних, так і на електронних носіях): власне художні відомості; біографічна інформація; мистецтвознавчі відомості; інформаційно-додаткові матеріали [4].

Уваги заслуговує і функціональний підхід Л. Паршиної, яка вивчає можливості використання мультимедійних технологій у підготовці вчителя музики та виділяє такі види мультимедійних навчальних засобів: наставницькі, контролюючі, інформаційно-довідкові, моделюючі, імітаційні, демонстраційні, ігрові, дозвіллієві [5].

Аналіз різноманітних МНЗ з музичного мистецтва, зокрема їх класифікаційних ознак, що описують дослідники (І. Горбунова, Н. Новікова, Л. Паршина, С. Полозов, Т. Резеткіна, Т. Суминова, Д. Чураков та ін.), дозволили визначити власні критерії класифікації електронних навчальних засобів із музичного мистецтва, до яких віднесено їх змістове наповнення й функціональне призначення. На цій основі нами виокремлено та схарактеризовано шість груп МНЗ, використовуваних у навчанні музики:

Електронні підручники й посібники (ЕП) – комплексні мультимедійні навчальні засоби, структуровані з використанням технологій гіпертексту, мультимедіа, гіпермедіа.

Електронні навчально-методичні комплекси (ЕНМК) певної музичної дисципліни (для середньої чи вищої школи) – електронне навчальне видання, яке відповідно до вимог МОН України містить усі компоненти навчального курсу (робочу й навчальну програми дисципліни, матеріали лекцій, практичних занять, завдання для самостійної роботи, тестові форми контролю знань тощо).

Інформаційно-довідкові мультимедійні видання – електронні енциклопедії, галереї, інтернет-ресурси.

Тренажери музичного слуху та школи гри на музичних інструментах – електронні засоби для розвитку музичних здібностей, музично-слухових та виконавських навичок користувачів.

Дитячі ігрові музичні навчально-розвивальні видання – мультимедійні засоби, створені з урахуванням вікових особливостей школярів.

Тестові програми контролю музичних знань і умінь із використанням засобів мультимедіа.

Наведемо приклади мультимедійних навчальних засобів з музичного мистецтва (табл. 1), представлені на сучасному освітньому ринку мультимедійних видань, які доцільно використовувати в процесі вивчення музичних історико-теоретичних та методичних дисциплін у вищій музично-педагогічній освіті (“Історія музичного мистецтва”, “Теорія музики”, “Поліфонія”, “Аналіз музичних творів”, “Історія хорової літератури”, “Методика навчання музики”, “Методика вивчення інтегрованого курсу “Мистецтво” та ін.).

Залучення до професійного розвитку майбутніх учителів музики в початковій школі мультимедійних навчальних засобів з музичного мистецтва вимагає поєднання методів загальної дидактики, загальної мистецької освіти, специфічних методів музичної педагогіки, а також урахування сучасних технологій електронного (дистанційного) навчання.

Мультимедійні навчальні засоби з музичного мистецтва.

Мультимедійні підручники і посібники з музично-історичних, музично-теоретичних та методичних дисциплін

Гаврілова Л. Г. Українська духовна музика [Електронний ресурс] : навч. посіб. з курсу “Історії української музики” для студ. спеціальності 7.01010201 – Початкова освіта, спеціалізація – Музика (м. Слов’янськ);
Горемичкін А. І. Історія західноєвропейської музики [інтерактив. підручник] (м. Мелітополь);
Пясковський І. Поліфонія [Електронний ресурс]: мультимедійний навчальний посібник (м. Київ);
Мультимедійні навчальні посібники З. Гуменюк “Західноєвропейська опера XVIII століття. Крістоф Вільбальд Глюк. Опера “Орфей і Еврідіка”; “Вольфганг Амадей Моцарт і його опера “Дон-Жуан” (м. Москва);
Дядченко М. Аналіз музичних творів [Електронний ресурс] : навч. посіб. (м. Таганрог);
Шабунова І. Історія оркестрових стилів [Електронний ресурс] : мультимедійна комп’ютерна програма (м. Ростов);
Музичне мистецтво. 1-4 класи [Електронний ресурс] : педагогічний програмний засіб освітньої галузі “Мистецтво” (м. Рівне).

Електронні навчально-методичні комплекси

Мартинюк А.К. Музична культура України ХХ – початку ХХІ століття [Електронний ресурс] : [ЕНМК] (м. Мелітополь);
Мартинюк А.К. Хорова культура [Електронний ресурс] : [ЕНМК] (м. Мелітополь);
Інноваційний навчально-методичний комплекс “Музика в цифровому просторі” (м. Москва);
І. Красильников, Д. Семенова. Інноваційний навчально-методичний комплекс “Електронна музична творчість” (м. Москва).

Енциклопедичні інформаційно-довідкові видання

Перлини української культури [Електронний ресурс] = Pearls of the Ukrainian Culture : набір з 5 СД (м. Київ);
Multimedia History of Music and Great Composers [Electronic resource] (Voyetra Technologies, USA);
Multimedia Musical Instruments [Electronic resource] (Voyetra Technologies, USA);
Music Conservatory [Electronic resource] (Voyetra Technologies, USA);
Мультимедійна енциклопедія “Шедеври музики” (від New Media Generation, Росія);
Мультимедійна енциклопедія “Музичні інструменти” (від KorAx);
Віртуальний музей музичних інструментів “Terra Musicalis” (м. Санкт-Петербург)

Тренажери музичного слуху та школи гри на музичних інструментах

eMedia My Piano / Школа навчання дітей гри на фортепіано (eMedia Music Corp. USA);
EarMaster Pro Rus / Тренажер слуху (eMedia Music Corp. USA);
The Bach Chorales / Тренажер для розвитку навичок ансамблевого співу (PG Music, USA);
VocTeacher / Інтерактивний тренажер для розвитку вокальних здібностей (м. Москва);
ІРМУС (Інтерактивний розвиток музичного слуху) (м. Ростов)

Дитячі навчально-розвивальні ігрові мультимедійні засоби

Видатні композитори світу (Дитяча колекція);
Making More Music (Morton Subotnick’s; USA);
Musical World of Professor Piccolo (Opcode Interactive; USA);
Clifford. Guess the melody / Кліффорд. Вгадай мелодію;
Sesame Street: Music Maker;
МНЗ серії “Граємо з музикою”: Чарівна флейта. Граємо з музикою Моцарта; Аліса і Пори року. Граємо з музикою Вівальді; Лускунчик. Граємо з музикою Чайковського;
“Музичний клас”: навчальна програма.

Тестові програми контролю музичних знань і умінь з використанням засобів мультимедіа

АСТ-Тест (“АСТ-Центр”: www.ast-centre.ru);
MyTest X (<http://mytest.klyaksa.net/html/download/>);
Конструктор тестів 3.3 (<http://free-programms.com/page/konstruktor-testov-33>);
UniTest System (<http://www.softportal.com/software-1131-unitest-system.html>);
HotPotatoes (<http://softarchive.ru/item/26657.html>)

Серед методів використання названих мультимедійних навчальних засобів у процесі вивчення музично-історичних, музично-теоретичних та методичних дисциплін найвагомішими, на нашу думку, є:

– наочно-демонстраційний та проблемно-пошуковий методи, адаптовані до умов навчання з використанням МНЗ;

– метод створення історико-культурного контексту;

– методи синхронічного та діахронічного аналізу музичних творів.

Наприклад, художня демонстрація на заняттях з історії музичного мистецтва з допомогою мультимедійних навчальних засобів може відбуватися у вигляді слухання музики в запису у виконанні видатних діячів мистецтва, саме засоби мультимедіа створюють умови для прилучення студентів до естетично довершеного виконання музичних творів.

Проблемно-пошуковий метод використання мультимедійних навчальних засобів з історії музичного мистецтва може реалізовуватися на аудиторних заняттях з відповідних дисциплін і в самостійній роботі майбутніх учителів музики у таких формах:

постановка проблемних запитань на лекціях, що активізує сприйняття навчального матеріалу;

формулювання проблемних завдань з демонстрацією різних варіантів їх виконання, що передбачає активне пізнання музики, пошук ключових музичних знань, самостійне залучення студентів до музичної діяльності, зокрема до сприйняття та аналізу музичних творів;

Метод створення історико-культурного контексту передбачає так зване контекстне вивчення музики, своєрідний “вихід” за межі музичного мистецтва: засоби мультимедіа поглиблюють усвідомлення того чи іншого музичного явища за рахунок візуального ознайомлення з історичними та культурними цінностями того часу. Ефективними у вивченні музично-історичних, музично-теоретичних та методичних дисциплін виявляються і методи синхронічного (занурення у художні стилі епохи для усвідомлення стилю конкретного музичного твору) та діахронічного (вихід за межі конкретних художніх стилів, залучення “міжхудожніх асоціацій”) аналізу творів.

Висновки. Введення запропонованих мультимедійних навчальних засобів до вивчення музично-історичних, музично-теоретичних та методичних дисциплін у процесі професійної підготовки майбутніх учителів музики для початкових класів сприяє формуванню майже усіх складових професійної компетентності музиканта-педагога:

забезпечує отримання студентами знань у галузі історії музичного мистецтва, формування аналітичних, дослідницько-пошукових умінь, розвиток музичного слуху тощо;

дозволяє використовувати окремі форми й методи дистанційного навчання, утворюючи такий його різновид, що частково замінює очне (заочне) навчання – дистанційне навчання, яке інтегрується у традиційне;

забезпечує підготовку студентів до користування мультимедійними навчальними засобами, створення власних мультимедійних ресурсів;

стає основою формування інформаційної складової професійної компетентності майбутніх учителів музики.

Уведення названих вище мультимедійних засобів до підготовки майбутніх учителів музики в початковій школі демонструє на практиці нові форми трисуб'єктної взаємодії (студент – викладач – інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище (ІКПС) та нові форми навчання:

нова модель лекції з музично-історичних дисциплін із презентацією та дискусією навколо ключових питань (на відміну від традиційної, коли лектор читає, а студент конспектує), що вимагає від викладача та студентів попередньої підготовки до неї (заздалегідь окреслюється коло проблемних питань для обговорення на лекції, студенти мають доступ до інформаційних джерел, формулюють власну думку, внаслідок чого на лекції виникає дискусія);

нові форми спілкування зі студентами (форум, чат, веб-квест, e-mail-листування, спілкування у Skipe);

нові форми творчих завдань для подальшої самостійної роботи, які передусім передбачають пошук і опрацювання інформаційних даних різних модальностей (виконання мультимедійних творчих проєктів, створення візуалізацій музичних творів тощо);

online-контроль музично-історичних знань студентів (тестування та музичні вікторини).

Впровадження мультимедійних технологій у процес професійного розвитку майбутніх учителів музики засвідчує утворення нового педагогічного простору, наразі названого науковцями новим інформаційно-комунікаційним педагогічним середовищем, що відповідає тенденціям інформатизації освіти та вимогам сучасного інформаційного суспільства.

Література

1. Гаврілова Л. Г. Формування професійної компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій : монографія / Л. Г. Гаврілова. – Київ : Видавництво НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. – 403 с.

2. Горбунова И. Б. Музыкально-компьютерные технологии: лаборатория / Musical-computer Technology: the Laboratory [Электронный ресурс] / И. Б. Горбунова // Электронный научный журнал МЕДИАМУЗЫКА. – Режим доступа : http://mediamusic-journal.com/Issues/1_5.html#literature. – Загл. с экрана.
3. Чураков Д. Г. Развитие креативности у студентов музыкальных специальностей вуза с помощью музыкально-компьютерных технологий / Д. Г. Чураков // Вектор науки ТГУ. – № 1 (8). – 2012. – С. 321 – 324.
4. Суминова Т. М. Информационные ресурсы художественной культуры (артосферы) / Т. М. Суминова. – М. : Академический Проект, 2006. – 480с.
5. Паршина Л. Г. Педагогические условия формирования компетенций студентов педвуза в процессе освоения мультимедиа : автореф. дисс... канд. пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Л. Г. Паршина. – Саранск, 2008. – 22 с.